

ANXO

ANGUEIRA

©La Voz de Galicia

Anxo Angueira Viturro (Manselle, 1961) é doutor en Filoloxía Galega e profesor da Universidade de Vigo.

No ámbito da creación literaria publicou obras poéticas e narrativas: *Val de Ramirás* (1989), *O valo de Manselle* (Xerais, 1996), *Bágoas de facer illas* (Xerais, 1997), Libro da Vertixe (1997), *Pensa nao* (Premio Xerais de Novela 1999), *Terra de Iria. Viaxe ó país de Rosalía de Castro* (2002), *A morte de A.* (Xerais, 2003), *Fóra do sagrado* (Xerais, 2007) e *Iria* (2012).

Como ensaísta, ademais dos seus estudos sobre Méndez Ferrín (*A espiral no espello. Bretaña, Esmeraldina e o sistema literario galego*), vén centrando as súas investigacións na época do Rexurdimento: *Das copras de Sarmiento aos cantares de Rosalía de Castro. Cara a unha nova periodización do Rexurdimento* (2013) ou *Rexurdimento: a palabra e a idea* (2019). Sobre Rosalía, ademais de diferentes artigos e antoloxías publicou as edicións críticas de *Cantares gallegos* (2013), *Follas novas* (2016) e *En las orillas de Sar* (2019).

En 2010 ingresou na [Fundación Rosalía de Castro](#) ocupando o posto de vocal e membro da executiva en substitución de Avelino Abuín de Tembra. En xuño de 2012 foi elixido presidente da institución.

Fonte: <https://rosalia.gal/quen-somos/organos-de-goberno/o-presidente-anxo-angueira/>

A poderosa fabulación de Anxo Angueira en «Pensa nao»

Por F. Martínez Bouzas (La Voz de Galicia, 2002)

A novela, gañadora do Premio Xerais, tivo unha gran acollida por parte do público e da crítica Pensa nao, a novela gañadora do Premio Xerais en 1999, é, á vez, moitas cousas. Unha fabulación poderosa, de inmersión e apoteose. Apoteose trágica, se se quere, más apoteose en definitiva. Unha proposta narrativa que rebenta en forza e autenticidade en doses poucas veces contempladas nos últimos anos. Lecturas cualificadas

Pensa nao escribiuna A. Angueira sen se aclimatar a nada. O que narra é froito do somergullo desde cativo na vida aldeá do largacío val de Laíño, nas súas brañas e campías, seguindo a abraiante liña azul do Ulla. Engádase a isto o poder fabulador dun escritor pouco prolixo, pero potente e eficaz, que se alimenta nos vestixios da memoria popular, no que as xentes da aldea de Manselle e a súa comarca lle contaron e nas cartas da emigración.

O resultado é este exultante traballo creativo que nos reconcilia enteiramente coa literatura. A historia de Pensa nao é unha recreación ficcional dos sucesos acontecidos en Sernanselle desde o San Martiño do ano 35 ata xullo do 36. Puntuando a sucesión de acontecementos e o clima «in crescendo» da trama, as cartas de América. A. Angueira narra a distancia inmensa entre dúas cartas que describen as xornadas positivas e o estremecemento e dramatismo dos días negativos que de súpeto estourou na comarca ao igual que en toda Galicia.

A novela é unha verdadeira inmersión na vida da aldea, nos seus días e traballos, nos seus fermentos de modernidade, nas tensións políticas que xorden inevitablemente entre os defensores da República e os falanxistas e un clero belixerante. O traballo da chapacuña, a collida dos enxamios, as mallas e regas, as vidras e restrebas... Con dúcias de personaxes, algúns memorables, que fan de Pensa nao unha biografía colectiva que relata o mundo rural desde dentro e cun estilo moi distinto ao do costumismo ou ao do socialrealismo.

Somergullo nas grandes e fermosas paisaxes míticas do Ulla pola banda de Laíño. Novela de mestura bravía e salvaxe de terra e auga. Romance de fondas resonancias sociais, recuperación da memoria e da identidade, comprometido coa realidade e coa verdade, a prol do progreso e da convivencia. En Pensa Nao agáchase unha fascinante historia de amor contada con todos os bríos da nosa lingua.

Fonte: https://www.lavozdegalicia.es/noticia/television/2002/07/21/poderosa-fabulacion-anxo-angueira-pensa-nao/0003_1162364.htm

«A lingua é a arma dá literatura» Anxo Angueira entrevistado por Camilo Franco

O rechouchío dos paxaros cerca Manselle nas mañás de verán. Contra o fondo da paisaxe o final da ría de Arousa mansamente presta azul a tanto verde. A harmonía do val só quebra pola vía rápida que busca ou mar en Ribeira e alén. A descrición pode ser bucólica pero non gratuíta. Manselle é unha xeografía vital para a literatura de Anxo Angueira. «Pensa nao» ten varios protagonistas: o galego recuperado, a ilusión por unha patria en marcha e con horizonte, pero tamén un pobo deitado nas caeiras da vida e da paisaxe. Unha paisaxe que, como piden os académicos é idiomática, moral, política. A paisaxe como circunstancia.

Angueira ten en Manselle (non Concello de Dodro) unha paisaxe definitiva. Un universo que responde a vella frase de que o máis local é tamén ou máis universal

En «Pensa nao» danse dúas liñas: unha aposta polo idioma e outra pola reconstrución dunha época. A novela cumpre eses labores como cando a pensou?

Totalmente. Era unha aposta arriscada idiomáticamente, pero a penso manter non futuro. Desde o punto de vista político, a novela segue totalmente vixente.

Desde a perspectiva idiomática, entre «Bágoas de facer illas» e «Pensa nao» hai unha diferenza brutal. Esta proposta de idioma en «Pensa nao» respondía a unha necesidade ambiental ou a unha intención de recuperación lingüística?

Efectivamente, hai unha compoñente na lingua desta novela que responde ás características da época na que está ambientada. Hai mesmo un uso de dialectalismos que teñen a intención de retrotraer ó lector á época da novela. Daquela non había un estándar para o galego como hai agora, así que hai formas lingüísticas que obedecen á necesidade de ambientación da novela. Sen embargo, estou traballando agora nunha novela actual e os criterios lingüísticos non son eses, aínda que a aposta de fondo de recuperar léxico e sintaxe vouna manter.

O léxico e sintaxe de «Pensa nao» proceden desta zona, de Manselle e arredores.

Tertulias Literarias

Básicamente. Pero tamén da literatura que se escribiu por aquí, de Rosalía, Castelao, doutras literaturas galegas e ata hai formas dialectais portuguesas.

Tamén hai pequenas foxes idiomáticas dos arxentinos que regresaron e que falan galego con certos deixes.

Os arxentinos non os caractericei moito idiomáticamente. Non é unha novela dialectal que corresponda con esta zona. Creo que é supradialectal, pero ten ese toque, rompe un pouco coa normativa, que se alonxa do estándar.

E para conseguilo tivo que recuperar idioma, investigar facer un esforzo suplementario, porque este non é un galego cotián. Precisou dun traballo especial?

En parte xa o pedía a historia. Logo, penso que un escritor ten que traballar sempre coa lingua. A lingua é esa materia, esa madeira que o escritor como traballador ten que coñecer, ten que ter competencia para tratala. Isto é fundamental. Iso valo facendo diariamente coas túas lecturas, coas conversas coa xente.

Pero escribir lonxe do estándar de hoxe pode supoñer unha perda de comprensión.

Entendo que si. Que require un esforzo. Que hai un vocabulario que arrisca. Os comentarios que recibín neste sentido viñan a dicir que era un esforzo que pagaba a pena. Porque o vocabulario que utilizo aínda existe, non está morto. Aínda está vivo en moitos pobos de Galicia.

Fonte: <http://www.blogoteca.com/lectoresenbosaires/index.php?cod=23620>

Pensa nao, de Anxo Angueira

por Xabier Campos Villar (Grial nº 146, abril-maio-xuño 2000)

Existen momentos e aconteceres históricos que poderían ter dado orixe a numerosas e importantes obras literarias, pero que, por múltiples circunstancias, non sempre doadas de explicar, foron esquecidos ou silenciados durante longos períodos de tempo. Isto acontece coa temática da Guerra Civil dentro da nosa literatura ; un motivo moi pouco glosado polos literatos galegos que a viviron en primeira liña, quer como protagonistas quer como testemuñas, se exceptuamos os casos de Ramón Valenzuela coas novelas "*Non agardei por ninguén*" (1957) e "*Era tempo de apandar*" (1980), Silvio Santiago con "*O silencio redimido*" (1976), Antón Alonso Ríos con "*O señor Afranio ou como me rispei das gadoupas da morte*" (1979), Ricardo Carvalho Calero con "*Scórpio*" (1987), Antonio Fernández Pérez con "*Terra coutada*" (1990) e Francisco Fernández del Riego con "*O cego de Pumardedón*" (1992). Como vemos, trátase dun escaso número de títulos que non reflicte o impacto e a fenda que a contenda bélica causou na

Tertulias Literarias

sociedade galega de aquén e alén mar. Pois ben, habería que agardar ás xeracións seguintes, aquela que naceron durante a guerra ou na posguerra e viviron as consecuencias daquela desfeita, para que este corpus de textos medrase considerablemente. Deste xeito, nas dúas últimas décadas destacan as novelas de Carlos Casares, Xavier Alcalá, Fernández Ferreiro, Fernández Naval, Manuel Rivas, Manuel Guede, Méndez Ferrín e Anxo Franco.

A este último grupo temos que lle sumar un novo título, "*Pensa nao*", a primeira novela de Anxo Angueira (Manselle - Dodro, 1961), que chegaba ás nosas mans cos últimos lumes de 1999 e viña de ser galardoada co XVI Premio Xerais, un dos máis veteranos e mellor dotados de cantos laurean obras literarias galegas, que conta cun xurado formado por lectores alleos á creación e ó estudio científico da literatura. Únense así o libro e o seu autor a esa restra de homenaxes coas que se pretende recuperar a memoria dos anos da República e da Guerra Civil e das persoas que protagonizaron esa amarga etapa da nosa recente historia, os mortos e exiliados a consecuencia do levantamento militar fascista de xullo de 1936. Esas homenaxes, alén da creación literaria, como arriba comentei, chegaron tamén desde o eido do ensaio con edicións de autores marxidados ou esquecidos ata o momento presente, como Florencio Delgado Gurriarán e Manuel García Barros; congresos e xornadas, entre os que destacaron "Sesenta anos despois" e "Guerra Civil 1936-1939 e Literatura Galega"; versións filmicas, como "A lingua das bolboretas" e, sobre todo, a dedicación do Día das Letras Galegas en 1999 a Roberto Blanco Torres.

En "*Pensa nao*" construye Anxo Angueira unha novela estruturada en sete capítulos que transcorren entre o 24 de San Martiño do 35 e os últimos día de xullo do 36, cando xa se adiviñaba a inevitabilidade da guerra e chegara o tempo de fuxida. Cada un deses capítulos divídeos nun número variable de episodios cos que consegue focalizar a acción nun ou noutro personaxe sen chegar a caer nun fragmentarismo entropecedor e sen se desviar do fío narrativo. Para a fixación das coordenadas temporais recorre o autor ás faenas agrícolas: "o sementeiro", "a restreba", "o maio", "a rega do millo" e tamén á correspondencia epistolar, coa que aparece un narrador secundario, a nai de María, que cre cartearse co fillo emigrado en América e que libera ó narrador principal dun peso excesivo.

Manselle. Laíño (Dodro)

De entre as moitas cualidades da obra, hai que salientar o protagonismo colectivo de toda unha aldea. Sernanselle. Este espacio, xa anunciado en "*Bágoas de facer illas*" (1997), é o trasunto literario do Manselle natal do autor e os seus habitantes, os protagonistas da novela. A diferenza de "*O valo de Manselle*", no que a experiencia vivida do traballo conxunto de todos

Tertulias Literarias

os veciños era o motivo central, para enfiar *"Pensa nao"* Angueira ten que botar man de lembranzas dos vellos, de cartas dos emigrantes e tamén dunha substancial documentación que o aproxime a aquel momento histórico. Consegue así inserir na obra institucións como o Seminario de Estudos Galegos e a Editorial Nós, ademais de persoeiros como Bouza-Brey e Fernández del Riego, sen provocar que as devanditas presencias renxan dentro do argumento. Por encima deste ou daquel personaxe destadado, o propio autor ten afirmado que pretendeu ofrecer "unha perspectiva contracanónica da aldea", bastante afastada do ruralismo e do folclorismo co que foi tratado o mundo rural galego. Deste xeito, dignifica a vida dos paisanos e fainos partícipes dunha importantísima renovación das formas de produción agropecuaria que non chegou a callar: a colectivización do traballo, a mecanización, a mellora xenética dos cultivos e dos animais, a chegada de fertilizantes químicos ou a transformación de materias primas, nomeadamente o leite. Boa parte destas mudanzas fanse seguindo as directrices do xenetista vasco Cruz Gallástegui Unamuno, que foi un dos principais fornecedores do ideario agropecuario do Partido Galeguista, ademais de director da Misión Biolóxica de Salcedo e Pontevedra e promotor da Granxa Biolóxica da Coruña. Estamos, pois, ante unha etapa de fondos cambios favorecidos polas remesas de diñeiro procedentes da emigración, uns emigrantes retornados que teñen fe cega no futuro do seu país.

Transporte da Cooperativa Leiteira de Laiño

Tamén se afasta Anxo Angueira do ruralismo e do costumismo no tratamento da paisaxe. Trátase dun espazo de transición entre o monte e o mar, a braña onde o río Ulla deixa de ser tal para converterse no mar de Arousa, unha comarca na que as montañas abandonan as formas suaves do val para orixinar as empinadas ladeiras do Barbanza. Ese mar e ese monto, agresivos e lesivos na vida cotiá dos veciños de Sernanselle, serven, curiosamente, de liberación e fuxida final de catro dos personaxes protagonistas.

Doutra banda, o autor consegue dosificar a intriga ó longo da novela; se ben nos primeiros capítulos obsevamos algúns enfrontamentos verbais entre os membros da Unión de Productores de Leite e os socios da Cooperativa Católica, ambas as dúas asociacións de ideoloxía contraposta, a crispación vai en aumento segundo avanza a narración ata chegar ás agresións físicas e a que os cativos da aldea berren proclamas en favor dunha ou doutra organización. Sen dúbida, esta intriga chega ó seu momento culminante co estoupido da guerra, nomeadamente na narración do asasinato de Camoiras, na fuxida da familia de Roiz Bustelo e na persecución de Xacobe de Dominga.

"Pensa nao" é tamén un monumento etnográfico, xa que a través das súas páxinas coñecemos en profundidade traballos, costumes e tradicións hoxe abandonadas ou moi cambiadas con respecto a aquel tempo. Achéganos á destilación da augardente polo método tradicional do

Tertulias Literarias

Casa de Camoiras. Manselle

cañeiro que ía co seu alambique de casa en casa; ás leis dos enxamios cando abandonan o seu cortizo; ó mundo dos canteiros e dos carreteiros; á sementeira, ó maio, á restreba, á rega do millo na seca, ós velorios, á compañía, etc. En todas estas actividades e costumes manéxase unha inxente cantidade de léxico que, de non ser por obras como esta, ficaría relegado á memoria dos máis vellos e, pouco a pouco, iríase perdendo. Boa mostra da recuperación léxica que leva a cabo Anxo Angueira é o comezo do capítulo IV (p. 79), no que introduce un fragmento na verba dos arxinas*. Ademais da riqueza léxica, outra das características lingüísticas da novela é

a presenza dalgúns dialectalismos que afecta, fundamentalmente, á morfoloxía verbal ("ques" por "quees", "sa" por "saen", "chamano" por "chamaron", "can" por "caen", "vínono" por "vírono"). Se ben todas estas variantes están documentadas en Dodro, ningunha delas serve para identificar a este concello fronte ás poboacións veciñas, polo que se poderían ter evitado e así non desandar o camiño, que tanto custou andar, da consecución dunha variante supradialectal para a nosa lingua.

En definitiva, estamos diante dunha novela que eleva o mundo rural galego á categoría de protagonista directo dun tempo de grandes esperanzas fanadas, a Segunda República. Unha novela na que o autor, moi ó estilo ferrineado, deixa ben clara a superioridade moral dos vencidos sobre os vencedores.

*xerga gremial dos canteiros

Para saber máis

- [Unha viaxe ao Dodro agrarista e combativo](http://historiadegalicia.gal) (historiadegalicia.gal, 2019)
- [Roteiro de Sendeirismo "Pensa nao"](http://wikiloc.com) (wikiloc)
- [Roteiro literario "Pensa nao"](http://ográfico.com) (ográfico.com)
- [El "gallego" que modernizó la agricultura](http://La Opinión A Coruña) (La Opinión A Coruña, 2010)
- [Misión Biolóxica de Galicia](http://Wikipedia) (Wikipedia)
- [Artigos xornalísticos de Anxo Angueira en "Nós Diario"](http://Nós Diario)

*O copyright das imaxes utilizadas pertence aos/ás seus/súas respectivos/as autores/as ou medios

[Máis documentacións das Tertulias Literarias](#)

